

Frangula alnus, Roode Kornoelje, *Cornus sanguinea* en Geldersche Roos, *Viburnum Opulus*.

In het Slekterhout groeit ook het Dakruid, *Majanthemum bifolium*. De grond is hier gedeeltelijk hooger en droger, bestaande uit een zandige klei, wat aan de begroeiing te merken is: Haagbeuk, *Carpinus Betulus*, Betonie, *Betonica officinalis* en Bremsoorten. Maar ook staat er het Kartelblad, *Pedicularis* met z'n rose bloemetjes; en de Guldenroede, *Solidago Virga aurea*. In de lage boschweiden plukken de schoolkinderen soms heele ruikers van Handekenskruid, *Orchis latifolius* en Aardwortel, *Polygonum Bistorta*.

Het hooge Midenterras bestaat uit scherp, grof zand, plaatselijk soms zeer rijk aan grint of grotere keien.

Van het eens zoo uitgestrekte „Koningswald” op dit terras, een schenking van Koning Pippijn aan Echt, kan men zich nog slechts een flauw denkbeeld vormen in de buurt van Diergaarde en Annendaal. Bij deze gehuchten liggen nog groote complexen bosch, die evenwel niet meer — zooals eens — bestaan uit machtige eiken en beuken of omvangrijke dennen. 't Is er alles betrekkelijk jong hout en bijna uitsluitend Grove Den, *Pinus silvestris*. In de laatste jaren zijn er nogal Lorken, *Larix decidua* en Douglas-sparren, *Pseudotsuga taxifolia* geplant. Ook tracht men door onderplanting met Amerikaanschen Eik en Beuk een humusrijker bodem te krijgen. Langs de randen der jonge dennenaanplantingen heeft 't Gemeentebestuur Hulst, Fijnspar, Juniperus en andere Coniferen een plaatsje gegeven, zoodat bij gunstigen groei de eenvormigheid van deze boschstreek gebroken zal zijn en deze over enkele decennia een ander aanzien zal hebben gekregen.

Zelden vond ik in deze bosschen Stofzaad, *Monotropa Hypopitys*. Waar de dennen werden gekapt en de grond enkele jaren bleef liggen, wordt men vaak verrast door heele velden smalbladige Basterdwederik, *Epilobium angustifolium*.

Overigens bestaat de flora er in hoofdzaak uit Struikheide, *Calluna vulgaris*, waarop het Kleine Warkruid, *Cuscuta Epithymum* woekert; Adelaarsvaren, *Pteridium aquilinum*, Guldenroede, *Solidago Virga aurea*. Ook Gamander, *Teucrium scorodonia*, en Mannetjeseereprijs, *Veronica officinalis* groeien er.

Deze korte beschrijving maakt heelemaal geen aanspraak op volledigheid. Slechts in ruwe trekken werd het plantenrijk in dit gedeelte van Midden-Limburg geschetst. Ze moge evenwel voor natuurliefhebbers volstaan om hier vaker een kijkje te komen nemen.

Behalve de heerlijke ontspanning van een gezonde sport, kunnen de uitstapjes hun nog prettige of leerzame verrassingen bezorgen, waaraan ze steeds met genoegen zullen terugdenken. De insectenwereld b.v. is hier nog lang niet voldoende onderzocht. Ze wisselt natuurlijk met de begroeiing en dat er interessante dingen voorkomen, weten we niet alleen uit eigen ondervinding — we deden menige merkwaardige vondst — maar mochten

we ook reeds uit den mond van Limburgsche entomologen vernemen.

Uren achter elkaar, soms halve dagen lang, hebben we gezworven door deze aan atwisseling zoo rijke streek, onder 't zoemen der dennen, het ruischen der eiken of het gezellig geplapper der populieren. Nooit hebben we ons ook maar een oogenblik verveeld. Integendeel: dingen van schoonheid zijn ons deel geworden en die zullen blijven een vreugde voor altijd.

Moge, ondanks het zeer late voorjaar en de zeer vroege Pinksteren, de excursie van het Genootschap in de omstreken van Echt toch slagen, en evenals andere jaren aan de deelnemers schenken enkele uren van heerlijk buiten zijn in Gods schoone en vrije natuur!

Echt, April 1940.

R. GEURTS.

VAN GELDERS-GULIKS ZELFKANT.

Voor G. H. WAAGE.

Ik ben 'n kind uit die streek en ken er land en liën.

De fantasie voerde U en mij in onze jeugd in 't schoone sprookjesland, maar ik weet niet, of gij, als ik, verband kondt leggen tusschen dat ongekende droomenrijk en uw eigen landouw. Want voor mij sliep toen reeds Doornroosje in de Doort. En ik zou gewapend met mijn houten zwaard, getooid met mijn papieren steek met hanenveer, den schoonen ridder hebben helpen zoeken, zoo niet dat bosch bij ons geschuwd moest worden om het spook van „Juffrouw zonder kop”, zooals mij vader en moeder dreigend voorhielden.

Maar later, toen ik tot mijn grootste teleurstelling ontwaren moest, dat die ridder er nooit gedoold had en geen prinsesje er sliep, bleef mijn land mij even lief als een rijk van sagen en legenden. Als ik dan ommedwaalde van Middelsgraaf tot Annadaalsch bosch, hoorde ik, welke schatten er bewaard bleven aan meer echt gebeuren, al voelde ik weemoed om dien voorbijen tijd.

Nu zie ik 't nog zoo en als ik er over peins, is 't me, als een gulden avondhemel in den herfst over 'n landschap, dat moe van rijpheid rusten wil en de nijvere mensch gaat laten genieten van wat 't voortbracht in blad en bloem en aar. Dan ben ik weer als een van 'n volk ewiges Mittelalter, al ken ik de realiteit van 't leven met zijn hardheid, als herfst met storm, en winter met sneeuwjacht. Maar een mensch staat niet altijd in 't open tij als 't veldkruis, dat geteisterd wordt door weer en wind.

Ik schrijf dit ter waarschuwing, dat ge in zulke oogenblikken niet met mij moet omzwerven door de Echter historie, want ik zou te chauvinistisch

zijn. Historie eischt koel en nuchter verstand, dat vertelt per kalenderjaar feit na feit. En ik zou U niet gaarne de Echter geschiedenis willen verhalen door 'n greep hier of daar. Anders is 't, als ik me vermeien wil in de weelde van volksche Romantiek. Dan mag het sentiment spreken, want voor mij is 't meer dan een gewone herinnering aan land en jeugd. Het is mij tevens een lief aandenken aan mijn geesteskinderen Borga en Staes de Kuusch, Brunenhilde en Pippijns Baroen of Kunegonde en Gosewijn. Naast de ijle silhouetten der Romantiek, de slotvrouwe van Echt, Pippijn van Herstal, de kasteelvrouwe van Annadaal, die ik in tastbaarder vormen vatte en wêér leven liet, waren zij mijn eigen geesteskinderen. Maar ook hun geschiedenis ligt vergeten in 't een of ander vergeeld tijdschrift of boek, en dat geeft mij vaak 't gevoel, dat ik deze, mijn geesteskinderen, verloor, evenals mijn lieveling, die ik werkelijk ten grave droeg.

Gij houdt van bloemen en dieren, natuurkinderen, die komen en gaan, maar wederkeeren met 't volgend lenteseizoen. Ik houd van wat verging en vergeten raakt. — Er was eens — en toch zegt Poe, dat Romantiek „never dies but is like the moon and lives for ever.”

Gij weet, hoe de moderne tijd vernielende roofofbouw pleegt ten nadeele van 't oude en nieuwe schoon van 't landschap. Wat moeite kost het U 'n natuurmonument te hoeden voor dat slooperswerk om rijk-materieel gewin. Zoudt ge dan niet met den geschiedenisfilosoof gaan twijfelen aan de veel-eenheid der geestesactiviteit en durven zeggen, dat de aesthetische werkzaamheid uitgeschakeld wordt en de economische en politieke primeeren?

Dan hoef ik U de vraag nauwelijks te stellen, hoeveel er na luttel tijds nog resten zal van het schoone, dat gij en ik zoeken.

Waar vind ik nog dat materiele deel der folklore? Een grenssteen van Oud Gelder-Gulyck, die niemand deert onder een braamstruik in 't vrije veld, is alles. Maar waar is 't Echter slot in de Doort, 't kasteel van Annadaal, 't kasteel van den Bollenberg, 't kasteel de Holtstraete, dat der Holt-hausens, 't Huis der Groenens of Clutsbruchhaus?

Het geestelijke deel dier folklore leeft nog slechts voort bij dat oude slag van lieden, die 't van aver tot aver hebben overgeleverd, die van toên, niet meer bij de jeugd van nu. De tijd is voorbij, dat met piëteit voor volksaardig schoon die souvenirs uit het verleden bewaard bleven als gemeenschappelijk kostbaar erfgoed. De volkskunde wàs eens 't schoonste vertelselboek en hield dat heerlijk plaatselijk patriottisme levendig, dat het hart levenslang verheugt, of in den vreemde weemoedig verlangen doet: Men waardeert het niet meer en weet niet, dat het een bewijs is, hoe men ontaardt.

Moelijk valt het me niet met volle handen te beuren uit de goudmijn onzer Echter folklore, moeilijker zal 't zijn, te zeggen, waar te beginnen en waar te eindigen. Wat hier leeft aan Romantiek, men vindt er in de plaats zelf of vlakbij weinig van. Het eenige, dat Echt bezat, de hövelmenkes

van Siemekeshövel, vertrokken naar den Koppelberg in 't Guliksche gebied bij Dieteren. Wat 't van daar kreeg, de kruisridder van Bachofen, na de verwoesting van zijn slot door den heer van Heinsberg, trok weg om zijn nazaten thans nog te laten voortleven in de Weensche adellijke familie von Bachofen van Echt.

De schoonheid van 't verleden ligt verspreid buiten de reeds verdwenen Echter stadsmuren. Is 't dan toch waar, dat folklore alleen bij die klassen ontstond, welke in minder mate onder den invloed der algemeene, intellectueele ontwikkeling leefden, op de buitenijen met ruim hun dozijn dorpen en gehuchten binnen den Echter klokkeslag?

Maar ik kan U hier helaas niet den heelen Heksensabbath laten meebeleven op 'n zwerftocht kris en kras door 't Echter landouw en den jaarcyclus. Ik kan 't U slechts noemen om den rijkdom ervan te toonen:

de vuurman van Bosscherhof of Cantelmo, die zijn gloeiende hand afdruckte in 't luik; de eeuwigdolende dief, die de grenssteen van zijn land verlegde; de ketting der Bokkenrijders om de kapel van Schilberg, met steeds één schakel te weinig;

de altaarsteen van Kloosterhof, die men niet buiten 't territorium van 't convent kon voeren en nu als drempel dient; de spookkamer van de Horst; het vuur van Allerzielen boven de verborgen schat; de weerwolf, die ge „schooren” moest in Berkelaarderveld; de dolende zieltjes der ongedoopte kin-

dertjes boven 't Haselaarsbroek; de verdrinken klokken in 't Bolven of de Kargatskoel, welke in Kerstnacht luiden; het spook in de Breul op den Geuzenkerkhof; Spaansch huiskens en de Majoor; de vurige wagen door 't Ophover veld; de Kabouters van Siemekesheuvel; de Tempeliers van St. Joost; 't spook bij Mollekapelke; de Kruisridder van Bachofen; 't Kruisbeeld aan den Napoleonsweg.....

Ge ziet, het zou een dulle rit worden door plaats en seizoen en ik zou er U over moeten vertellen, niet schrijven.

Ik zal daarom buiten dat opgesomde de volgende keuze doen door eeuw en oord. In de nevels van den mythischen tijd ligt de oorsprong van de Echter Reuzenkuil. De sage van Pippijn van Herstal voert U naar de vroege middeleeuwen en zijn legendarische Carelromantiek. De Heer van den Bollenberg doet U de sombere periode van de roofridderheerlijkheid kennen. Juffrouw zonder kop brengt ons in de late feodaliteit. Om de kapel van Schilberg raakt de bloem der 17e eeuwse legende. En tenslotte zal de Kuusch ons door de eeuwen

heen leiden tot den drempel van den nieuwen tijd. Ge merkt, de historicus kan niet anders dan hier of daar om den hoek komen gluren. Ook in het-geen hier nog volgen zal.

De Reuzenkuil van Echt.

Ergens in den meest vergeten hoek der gemeente tusschen Echt, Montfort en Posterholt ligt, omsloten door sombere eeuwenoude naaldbosschen, 'n geweldig groote kuil, kennelijk door menschenhand gegraven.

Eens bewoonden de reuzen nog deze streken en goden en menschen vijandig, kozen zij dat oord tot hun woonplaats. Toen eens hun koning trouwen ging, moesten, naar hun zeden, zijn bruid en hij hun eigen woning maken. En daar rotsen en hollen, hun geliefdste verblijf in 't land vanwaar zij kwamen, door twist uitgedreven, hier ontbraken, moest 't toekomstig paar zich tevreden stellen met een woning in den grond.

Stilzwijgen gold bij hen als 'n deugd en zoo groeven zij tien jaren lang zonder een woord te talen van uchtend tot schemer.

Maar op een dag, dat zij weer voortgeploeterd hadden, onafgebroken tot den middagtijd, rustte de toekomstige koningin even uit en richtte haar gekromden rug, waarop de zon zoo fel had neergebrand. Juist vloog een vogel over hun hoofden en zij sprak, terwijl ze den koning opmerkzaam maakte: „Kijk eens, een ekster!”

Meer verbaasd over 't gesproken woord dan over den vogel-in-vlucht, keek de koning van zijn arbeid op en mompelde: „Werk door, 't is een kraai.”

En weer groef men tien jaren in somber zwijgen voort tot op zekeren dag de reuzin weer haar arbeid onderbrak en zonder de geringste inleiding zeide: „Die vogel van toen was een ekster, geen kraai.”

Vertoornd hief de koning zijn hoofd op, keek haar boos aan en wederveroer: „Zoo'n vrouw als gij kan ik niet de mijne noemen.”

Hij staakte zijn arbeid en trok weg uit 't land

van Echt. En later gaf men aan de onvoltooide woning den naam van Reuzenkuil.

In den Franschen tijd verborg men er de Echter klokken en bracht 't landvolk er zijn vee in veiligheid.

En als herinnering aan 't gebeurde noemde men de Echter vastenavondscourant de Eëster.

De Pippinusbrug.

Zoekt ge vanaf de Reuzenkuil de oude heirbaan, die U van de oostgrens naar den Maaskant voert, dan passeert gij halverwege den afstand Waldflecht-Echt bij 't oude Bolven de plek, die 't volk U aanduidt als „In de Pepinusbrug”, en gij vraagt waarom?

Over 't land van Austrasië oefenden de Merovingische rois faineants (± 700) 'n schijngezag uit en voerde Pippijn van Herstal, als Major Domus, 't eigenlijk bewind. Gesteund door hem, trokken te dien tijde, Willebrord en Wiro, Plechelmus en Otgerus kerstenend door deze landouwen. De Major Domus schonk hier Willebrord Suestra en den drie gezellen Wiro, Plechelmus en Otgerus Petersberg als rustig oord voor hun laten levensavond na den moeitevollen dag. Daar verzezen de twee beroemde munsters in de oude Maasgouw ongeveer terzelfder tijd.

Telken jare kwam Pippijn met de lente uit 't Zuiden en toog omstreeks den Paaschtijd naar Petersberg, waar Wiro zijn biechtvader was.

Als zoo vaak toog hij eens weer van Susteren's stift uit door 't Echterbosch naar 't convent van Petersberg en de vrome mannen.

Die lentemorgen hing vol schaterend geluid van vroege vogels, vol jeugdig, klaar licht. De bloemen geurden en naar de lokkende zonglorie hieven de peinzende dennen hun toppen traag. Over den ongebaanden weg door 't woud drokte eenzaam zijn voertuig met ossen bespannen. Een enkel krijger te paard, voorop de baroen, begeleidde zijn heer, naast wien diens blinde dochter Odilia, aldoor bid-dend, gezeten was.

De tocht rekte lang en de ossenwagen traagde voort door de wijde bosschen van 't Echter landouw.

Toen plots gebeurde het — de wagen zakte in 't moeras en hoe de trekossen snoven, 't was tevergeefs. Pippijn schrok en zijn blinde kind liet een kreet van angst, om wat er gebeurde en zij niet zag.

De baroen keek rond, — geen hut, geen mensch — en stiet de elpenbeenen hoorn naar waar hij Echt vermoedde. De tonen liepen verloren in wijde verte en men wachtte.....

En opnieuw klonken de hoornklanken in de morgenstille streek.

Tot eindelijk van de Echter zijde, waar men 't wonderse geluid had gehoord, en mannen en vrouwen en kinderen aanspoedden. Deemoedig naderden zij en wachtten op 'n gebod van den baroen. Op zijn woord grepen de stoere handen aan en weldra stond de wagen op vasten grond. Blijde en tevreden zagen zij op naar den heer en zijn blinde dochter.

„Ik zal U dankbaar zijn”, sprak de vreemdeling. „Neem dit bosch als een schenking van uw Heer Pippijn”. En zijn arm mat met machtig gebaar de oosterkijm af. „Op deze plek”, ging hij voort, „zal ik een koperen brug laten slaan en gij zult haar naar mij de Pippijnsbrug noemen”.

Nog een groet en de wagen vervolgde zijn weg. Juichend deed men hem uitgeleide in de richting van Petersberg, waar op deze reis Odilia genas van hare blindheid. En Petersberg werd Odiliaberg.

De koperen brug werd geslagen en glansde in 't zonnelicht als de waterspiegel van 't Bolven nabij. Maar zij verzonk in de moerassigen grond, omtrent de plek, die men thans nog „In de Pepinusbrug” noemt.

Een oude cleernis der gemeynte van Echt vermeldt deze Pippijnsche schenking als volgt:

„id is ouch to weten, dat die van Echt hoen Gemeynte als den walt, boss, bruecke, heyde und weide niet verkregen en hebben, noch oen gegeven en is van hoenen lantheer, mer van eynden der gheeyten was Coninck Pippyn umb eeren in dienst will, die luyden van Echt denselven Pippyn gedaen end bewesen hadden”.

Een gedeelte van dit Echter woud kwam later in bezit van Koning Filips II van Spanje en heet nu nog Koningsbosch. En aan 't Spaansche toezicht over dit bezit herinnert de naam Spaansch Huiskens.

De Bolleberg.

Volgen we thans van af de Pippijnsbrug den weg, die naar St. Odiliënberg voert door de driegehuchten-heerlijkheid Putbroek, Diergaarde en Annadaal, dan snijdt de mulle zandweg de geschuilde plek van den Bollenberg. Hij bocht naar de heuvelrij, vanwaar hij verder treuzelt de zonken in. Want er rust een vloek op dien zelden betreden heuvel van Putbroek. De historie zwijgt erover als 'n graf en de geschiedschrijver zoekt tevergeefs tot heden in de oude archieven.

Het volk zal U uitbindsel geven.

Ter plaatse van dien Bolleberg stond vroeger 'n kasteel, welks laatste bewoner, slotheer van Putbroek, zeer streng en despotisch regeerde.

Ofschoon 't al de bewoners van Echt en onderhoorige houtschappen sinds Pippijns schenking geoorloofd was in 't Echterwald den Kerstblok te halen, deed de bewoner van Putbroek en Diergaarde 't niet zonder vrede. Naar willekeur handelde hun heer en stoorde zich niet aan koninklijke voorschriften op zijn domein. Stond de schrale oogst te velde, met moeite aan den karigen bodem ontworcht, dan zag men schuw uit, of niet de tyran kwam aangereden, vergezeld van gevolg en weidman met zijn honden. Hoe vaak leidde dan niet ter jacht zijn weg vernielend door de rijpe veldvruchten. En dan toch steeds voor hem dien onderdanigen groet, alsof ze lijfeigenen waren in plaats van vrije mannen.

Godshoonend was zijn bevel en roof. Tot in Odiliënbergs abdij dreef hij zijn trawanten voort en met gewijden buit keerden zij. Dan was er vreugde in zijn hart en vierde men feest. Maar in die oogenblikken hadden zijn edele drie dochters Anna, Maria en Helena meer dan ooit het bange voorgevoel, dat Gods straf hun vader zwaar zou treffen.

Eens verhaalden zijn krijgsknechten van Sustere stift en zijne schatten. Hoe koning Swentibold en Lodewijk, beide 's keizers Arnulfs zonen, den woesten krijg voerden om de koningskroon van 't Duitsche Rijk. En na zijn nederlaag bij Grasbroek werd Swentibold begraven in de krypte der stiftkerk. Zijne gemalin en drie dochters namen de wijk in de abdij en brachten er de kroon en koningsmantel van hun vader.

De slotheer van Putbroek beval ook die te halen, want koningspurper moest zijn schouders dekken, de koningskroon zijn hoofd.

De dienaren togen uit in donkeren nacht. Het was in de dagen van de wilde jacht, wanneer de storm giert door 't woud en in 't nachtelijk donker de wilde jagers zwerven met hun honden.....

De krijgsknechten keerden met den groeienden storm, de koningskroon en koningsmantel uit Sustere stift.

Weer was er feest, een feest als nooit tevoren. Terwijl daarbuiten door 't woud de stormen huilten en gierden om kanteel en tinnen, klonk in de opperzaal van Putbroeks slot het lallend drinklied der trawanten, die hun heer begroetten als de koning. Doch onderwijl zaten de drie dochters vergeving af te smeeken van den hemel voor haar vaders daden van spot en hoon en heiligschennis.

Maar Gods toorn trof dat oord: het slot stortte in en allen kwamen om, behalve de drie dochters. Angstig vluchtten zij van de onheilsplek, waar sindsdien in de nachten na Kerstmis, de krijschende en joelende stemmen klinken der wilde jagers en hun honden.

De drie dochters deden boete en stichtten elk een nieuwe woon. Anna's slot in de nabijheid werd Annadaal genoemd, Maria's slot was Marienthal

in 't Guliksche gebied en Helena gaf haar naam aan Helenadaal of Hillendaal.

Marienthal brandde af, want geen zegen rustte op 't werk der burchtvrouw, die heur vader volgde. Hillendaal werd 'n gewijd convent. En Annadaal?

De Kuusch van de Deelgaard.

Over 't Eschbroek en zijn omgeving staarde als stoere waker en wachter het gothieke slot van Annadaal in de woudheerlijkheid, grenzend aan Pippijns schenking. Gastvrijheid opende zijn poorten voor ieder moeden zwerver of dolende pelgrim op zijn beeweg naar 't graf van de H.H. Wiro, Plechelmus en Otgerus. De roep van zijn liefdadigheid klonk door tot in 't Guliksche Susteren en Waldfeucht. Want de nooddurftige keerde steeds met volle handen den weg terug in 't bosch, waar in de hutten men met dankbaren eerbied slechts gewaagde van de edele Slotvrouwe van Annadaal. Doch verder ging haar boete en telken jare bracht zij als bewijs van onderworpenheid 'n offer aan de Kerstkribbe in de schoone Echter hallekerk. Niet kostbaar was 't geschenk, slechts een levende offergave uit den bosschenrijkdom van Annadaal, Putbroek en Diergaarde, de geschilde „staak” met 't levende naaldengroen in den top. Dat was de Kuusch, die 't gansche jaar door dienen zou als steel van den kuischer in Gods tempel, een naam, die op den drager van 't offer overging.

In den Kerstnacht kwam het volk der drie gehuchten in de omgeving op 't slot van Annadaal te zamen. Van hier begon de beëweg als te Echt de „groote pause” geluid werd van middernacht tot één.

Reeds lang te voren stonden ze er te wachten op de bronzen stem, die hen ter kribbe riep. En hoe

meer de stonde naderde viel de stilte. Dan —! Er rezen vingers als van wijsgeerige voorspellers en er deinden door de stille nachtluicht onder de bloeiende sterren de eerste vage klanken van klokgelui uit de Echter streek. De beëweg begon. Voorop de mannen met de bengelende lantaarns, de kuischdrager, dan de vrouwen.

Over de smalle boschwegen, vol sneeuw, die bij den Kerstnacht hoort, kwamen ze 't Echterwald door, bij de Pepinusbrug de Houtstraat in, waar die van Pey aansloten. Naar alle kanten zag men nu de schommelende lichtjes van de zijde van Hingen, St. Joost, Sleek en Gebroek, en allen togen ter nachtmis. Door de Noorderpoort kwam men bij de kerk, waar reeds die van Berkelaar, Aasterberg, Genoy en Laak te wachten stonden voor de gesloten deur.

Nu kwam de plechtige stonde en trad de kuischdrager naar voren, nam de staak van den schouder en driemaal klonk een doffe stoot tegen de gesloten deur en na elken stoot tot driemaal sprak hij:

„Dootjt aoep, dootjt aoep de dör,

De Kuusch van de Deelgaard stuitjt tervör!”

Eerst dan knarste 't slot en gaapte de deur wijd open en achter „de Kuusch” traden de kasteelbewoners van Annadaal het Godshuis binnen. De anderen volgden en allen knielden bij 't houten stalke. Eerst dan plaatste met innige vroomheid de drager den „Kuusch” met groenen naaldentop bij de kribbe als symbolische offergave van de slotvrouw uit de drie-gehuchten-heerlijkheid.

En toen zij stierf, kreeg zij haar graf voor 't hoofdaltaar in de gothische Echter kerk en bracht men telken jare daar 't oude offer bij de kribbe in den Kerstnacht.

O. L. Vrouw van Schilberg en de zeven voetvallen.

Nadert ge door de Houtstraat vanaf de Pepinusbrug Echt, dan merkt ge langs den weg vanaf den

Wolfsberg een zevental kleine kapelletjes, die ge door 't gehucht Pey te volgen hebt tot de kapel van Schilberg in den lommer van oude linden.

't Chronicum in een gevelsteen meldt U als stichtingsjaar 1691.

Maar 't mirakuleuze beeldje der Madonna en Kind in die kapel werd door kunstenaarshand der Brabantsche school in den aanvang der 16e eeuw gesneden.

Het was omstreeks 1500 dat op de zandige heuvels van Schilberg 'n vrome herder zijn kudde uitdreef naar 't Peijerveld met zijn hier en daar verdwaalde eik, als voorlooper van de woudheerlijkheid aan de Oosterkim.

Op een schoonen zomeravond gebeurde daar 't wonder. Aan een eik hing stralend in hemelsch licht 't wondere beeld van Moeder en Kind. Angstig nadert de herder en ziet.

Dan holt hij naar Echt naar den pastoor der Parochie en deelt hem mede, wat er gebeurde, daar ginder in 't veld van Schilberg. Beiden trekken er heen en van geluk en vreeze vertelt de oude priester het aan de menschen, die zitten te kort-avonden aan de gevels. Ook zij volgen nieuwsgierig en vol twijfel. Maar ook zij zien en biddend brengt de stoet 't wondere beeld in de Echter kerk.

Maar als den volgenden morgen de herder weer zijn kudde uitdrijft in de velden, ziet hij tot zijn verbazing 't beeldje weer op dezelfde plaats.

Dat was duidelijk teeken, dat O. L. Vrouw daar vereerd wilde worden en men bouwde er een eenvoudig veldkapelletje, dat 2 eeuwen in zijn oude gedaante toevluchtsoord was voor hen, „die Peys,

Trost en Hulp tegen verwoestingen onser vyanden" zochten.

Te dien tijd stond bij den Wolfsberg 't kasteel de Holtstraete, bewoond door de familie de Chatelain. Franciscus de Chatelain, overste-luitenant der cavalerie, was een edel en rechtvaardig man en zijn gemalin een toonbeeld van vrouwelijke deugden. Hun huwelijk was gezegend met 7 schoone en deugdzame dochters. Rijker aan kinderen dan aan aardsche goederen was echter de Chatelain en vaker besprak met zorg het echtpaar de toekomst van de maagden. Wat ging men doen en wie zou uitkomst brengen, want tot nog toe had nooit een jonkman de hand van een der freules komen vragen.

Op een avond bij 't vallen van den schemer klopte 'n pelgrim aan en vroeg om onderdak. Zijn ontvangst was gul en hartelijk. Onder gezelligen, maar ernstigen kout werd de avond doorgebracht en de Chatelain sprak ten slotte over zijn zorgen om de toekomst zijner kinderen. De pelgrim vond troostende woorden, en zeide: „Waarom zoudt gij U zorgen maken, alsof uw levensavond reeds aanstaande was. Zijt niet als hen, die geen hoop meer hebben. Vanuit uw woning ziet ge ter westerzijde de witte veldkapel van Haar, die grooter zorgen heeft gekend en grooter smarten heeft geleden. Bouwt ter harer eer vanaf uw woning 7 veldkapellen tot aan 't genadeoord van Schilberg en als na jaar en dag ik keer, zegt mij dan, of gij nog zorgen hebt.”

Den volgenden morgen vertrok de vreemdeling en bij zijn dankwoord was zijn zegen.

De slotheer bouwde de 7 kapellen van Holtstraete tot Schilberg en eer de vreemdeling keerde kwamen 7 officieren uit 't garnizoen van Roermond en huwden de freules de Chatelain.

Groot was 't feest ten huize Holtstraete, maar grooter was de dank aan O. L. Vrouw van Schilberg. Het eenvoudige kapelletje werd vervangen door het grootere gebouw van thans, dat der Chataleines.

Sindsdien ging 't volk, wanneer het een bijzondere gunst van O. L. Vrouw wilde afsmeeken, tot op den dag van heden de beeweg der 7 voetvallen doen.

Juffrouw zonder kop.

Met de kapel van Schilberg zijn we Echt genaderd. Wanneer ge door de Peijerstraat U naar de kom van 't oude stadje begeeft, ziet ge in 't Zuiden zich donker tegen den horizon het bosch de Doort afteekenen. Dat bleef er van 't oude loofboschgebied sinds de nijvere landbouwer het boomenvolk terugdrong binnen enger grenzen. Wil men den einder vrij hebben naar 't land der Zuiderzon? Of wil de nieuwe tijd wegvagen de laatste herinnering aan 't brok Romantiek dáár met de laatste rest der wouddonkerte, waarin de overlevering geheimzinnige dingen gebeuren liet, als nagalm uit vervlogen tijden? Dingen waartegen de „aufgeklärte” mensch van nu sceptisch staat en die hij belachelijk vindt.

Ik ga ze U toch verhalen.

Sinds 1267 was de Middelsgraaf de grens tusschen Gelder en Gulyck en omstreeks dien tijd verrees daar 't slot van Echt, om aan „de invasiën en violatiën van jurisdictie” der Gulikers op Gelders grond een eind te maken. Den Gulikers was door Echter scholtissen en schepenen gepermitteerd op zekeren afstand van den Middelsgraaf den weydeganck te genieten, heide te hakken en dor hout te rapen „zonder hiermede eenigsints te verclae- ren, dat hetzelfde is toegestaan van recht, doch alleenlick van gratie”. Sedert het slot er dan ook dreigend stond kwam aan de overtredingen een einde en dit wekte bij de Gulikers haat tegen de slotbewoners. Zij wachtten op een gelegenheid zich te wreken. Die gelegenheid kwam.

In 1472 verpandde Arnold v. Egmond, hertog van Gelder, zijn gebied aan Karel de Stoute van Bourgodië. Diens schoonzoon Maximiliaan van Oostenrijk eischte, op grond van deze verpanding, onderwerping van Gelderland en verklaarde bij weigering den oorlog. Op 't slot van Echt regeerde toen Cecilia van Hamal tot Eldern.

De kroniekschrijver vermeldt van dezen aanval op 't Geldersche overkwartier:

„Daertoe op Sinte Hupertsdagh in den selven jaar 1498 is des Roomschen Koninghs garde to perde ende to voete in het overste quartyr van Gelder komen.”

En een ander, hoe 't er toeging:

„Beschirmer aller der welt is komen in dat
Gelderlant.
Die kirchen hait hy geplundert, die kraemen
hait hy geschant.
Die priester hait hy gefangen, die kinder end
vrouwen sonder getal.
Onser here Gott moet dat wreken der alle
quait wreken sal.”

Het Echter slot werd verwoest, de bezetting over de kling gejaagd en de slotvrouwe onthoofd. Tot zooverre de historie.

En nu de Romentiek van het „Slötje”.

Drikus, de paardenknecht van de Horst, keerde eens van de kermis in het Guliksche naar huis en nam zijn weg door de Doort. Het was er lustig toegegaan en menig glaasje was geledigd in de vroolijke stemming bij muziek en kermisdans. Dat onze gast den rechten weg niet hield en 't struikgewas hem meer dan eens kon doen vermoeden, dat hij 't pad kwijt was, zal U niet verwonderen. Zijn beenen wilden niet zooals hij wilde en hij was op 't punt zijn pogen op te geven en den morgen maar af te wachten, toen van den Echterkant twaalf slagen klonken. Drikus telde en omdat de klok van Dieteren er vlak na begon, kwam hij tot 24. „Zóó laat kwam ik nog nooit thuis” mompelde hij, „of de heele wereld is veranderd met weg en tijd”. En niet van plan zich met 't raadsel bezig te houden, vlijde hij zich neer, om verder af te wachten. Spoedig was hij ingeslapen, doch 't kon niet lang geduurd hebben, toen hij werd gewekt door een vreemd geluid. Een stormwind scheen op te steken en 't kon hem ten slotte niet schelen, of

het 't eind der wereld was. Maar zijn opmerkzaamheid werd toch getrokken door 'n vreemd verschijnsel. Vlak voor hem brandde een vuur onder 'n grooten ketel, waaruit 'n braadlucht steeg. En dáár van boven de toppen der boomen reed 'n gloeiende wagen aan. Iemand stapte uit, ging tot bij den ketel. Nu stond ze voor hem — een witte vrouw zonder hoofd, ja toch 'n bloedend' hoofd droeg haar rechterhand bij de haren, terwijl heur linker naar den ketel wees. De schrik sloeg om zijn hart. Doch eer hij denken kon, dat 't einde der dagen dan werkelijk gekomen was, flitste door zijn gedachten, dat hij op 't Slötje was terecht gekomen. Dat was „Juffrouw zonder kop”. En zij sprak: „Wat doet gij in mijn gebied?” Drikus kon niet antwoorden en de gedaante vervolgde: „Gelukkig, dat 't niet Woensdag of Vrijdag is, want anders zoudt gij hier uw leven laten als zij die in dien ketel branden. Mij zond men in de eeuwigheid zonder mij gelegenheid te geven, mij voor te bereiden voor de groote reis. Vrees mij niet, indien gij mij helpen wilt. Hier in den grond verborg ik destijds mijn schatten in drie kisten. Kom Dinsdag middernacht terug met een helper en graaft hier met nieuwe spaden 3 voet diep, waar ik dit berkenhout plant. Doch spreekt vooral onder uw arbeid geen woord. Geef de eerste kist aan de armen van Echt, de tweede aan de kerk, terwijl de derde uw loon zal zijn.”

Het laatste woord was nauwelijks verklonken, of de geheimzinnige verschijning verdween van waar ze gekomen was.

Dien volgenden Dinsdag waren volgens de afspraak Drikus en zijn gezelschap ter plaatse en wachtten op den klokslag van twaalf. Toen die viel, gingen de spaden in den grond en zwiggend groef het tweetal 'n stonde voort. Daar opeens klonk een doffe stoot op iets hols. Sprakeloos stieten

de delvers elkander aan en een pauze rustten de spaden. Maar eer Drikus weer beginnen kon met zijn verdere arbeid sprak de gezelschap: „Dat zijn ze toch”. Oogenblikkelijk volgde daar beneden hen metaalklank en een zware plof en dieper waren de kisten in den bodem gezakt.

Vol teleurstelling gaf men den arbeid op, keerde huiswaarts, maar zijn leven lang sprak Drikus geen woord meer tot den ander.

En zoo moest Juffrouw zonder kop tot op den dag van heden blijven rondspoken in 't bosch de Doort.

Ik heb U verteld van Gelders-Guliks zelfkant.

Nu gaat gij werkelijk ronddwalen door die streek, in een tijd, dat het seizoen zijn mooiste dagen begint te geven, tusschen de Pinksterbloemen. Of ge 't oord van „Juffrouw zonder kop” zult betreden, ik weet het niet. Gij verliet het met mij in uw verbeelding misschien in grieselstemming, maar toch is 't zoo mooi, als de tortelduif er koert op het St. Janslot. Of op 'n schoonen Lieve Vrouwedag, als de koekoek roept uit de diepte van 't bosch vanaf de oude eiken; als de hazelnoot er aanzwelt tot rijpheid en de kamperfoelie er bloeit met zijn bedwelmenden geur.

Ik zou U dan nog gaarne willen leiden langs de rijpende graanvelden met hun bedeesde blauwe bloem en de brutale kolle van schreeuwend rood naar den slanken Echter toren in de verte, de weg die altijd voert langs kruisen in de velden. En misschien hoordet ge dan van een van dat oude echte Echter slag 't bijna vergeten lied van dit seizoen, als de zeis wordt gehaard:

De koekoek dè reuptjt
De haver die bleutjt
En de gès die stuitjt in aore.
En wè zie wief neet tömme kan
Dè griptjt ze mer bie de haore.

FRITS SMEETS.

ÜBER EINIGE AFRIKANISCHE PHORIDEN (DIPTERA)

von

H. SCHMITZ S. J.

(Fortsetzung).

Weibchen: Färbung ganz gelb, auf dem Thoraxrücken wenig verdunkelt, Hinterleib mehr orange.

Stirn etwas variabel, im allgemeinen sehr merklich länger als breit, mit deutlicher Mittelfurche, gelblich, matt; Feinbehaarung etwas länger als gewöhnlich, bis in die Nähe des Scheitels vordringend. Untere Senkborsten meist haarfein, nicht immer deutlich differenziert; manchmal gibt es in ihrer Gegend mehr als zwei verstärkte Feinhaare jederseits. Obere Senkborsten sehr stark ausgebildet und weit von einander, sodass die gegenseitige Entfernung fast gleich derjenigen vom Augenrande ist; doch ist dies etwas variabel. Antennen rückwärts gerichtet, von Natur aus wahr-

scheinlich parallel zu einander oder annähernd so. Sie sind schräg nach hinten-aussen von der oberen Senkborste eingepflanzt, vom innern Augenrande merklich entfernt, doch ihm näher als der Stirnmediane. Anterolateralen auffallend weit vom Stirnvorderrand entfernt, nur wenig unterhalb der Mitte des Stirnseitenrandes und diesem nicht ganz nahe. Die Präozellaren bilden mit den Mediolateralen eine fast gerade Querreihe; diese ist nicht immer äquidistant: der gegenseitige Abstand der Präozellaren ist dafür bald zu gross bald zu klein. Die drei gut ausgebildeten Ozellen in einem kleinen, nur sehr mässig stumpfwinkligen Dreieck, das etwas verdunkelt sein kann. Postokularzilien kräftig, die untere Postokularborste stärker als die oberste. Längs des unteren Augenrandes bis zur Wangenecke eine dichte Reihe von zehn oder mehr nach vorn gerichteten Borsten. Hauptaugen äusserst kurz und fein behaart, ausser bei sehr starker Vergrösserung wie nackt erscheinend. Drittes Fühlerglied rotgelb, klein, rundlich; Arista wohl nicht länger als die Stirnmediane, etwas steif und praktisch nackt. Backen breiter als gewöhnlich, vorn in das Epistom übergehend, das zwischen den Fühlern stark aufwärts gebogen und so dem Stirnvorderrand genähert ist, sodass die Fühlergruben nach unten-vorn mehr als gewöhnlich abgeschlossen (begrenzt) sind. Taster gelblich, nicht gross, etwas keulig; die längeren Borsten (etwa 6) auf dem Enddrittel vereinigt. Rüssel länglich, schmal, doch nicht gekniet, einigermaßen verhornt; der Endabschnitt etwa so lang wie die Stirn breit ist: er steht, auch wenn der Grundabschnitt ganz in die sekundäre Mundhöhle zurückgezogen ist, deutlich vor.

Thorax oben schwach verdunkelt, matt, in der Mitte am breitesten, von da nach vorn und hinten verschmälert, gleichmässig dicht und kurz, nur unmittelbar vor dem Schildchen länger behaart. Letzteres nicht gross, vierborstig, doch die äusseren Borsten kaum halb so lang wie die innern, Pleuren gelb. Mesopleuren wie bei *Megaselia* geteilt, unbehaart.

Abdomen wie in Fig. 2 abgebildet, orange, nur die Terminalia schwärzlich. Tergit des ersten Segments (I) von normaler Grösse, zweites Tergit (II) stark reduziert, viel breiter als lang, beide Tergite von blasser Färbung, darum von ihrer Umgebung wenig deutlich abgehoben, zumal sie auch ganz unbehaart sind. Hinter dem zweiten Tergit folgt in der Mittellinie ein kleines kapselartiges Chitingebilde mit stark gewölbter Oberfläche, vermutlich ein Rudiment des dritten Tergits. Es hat auf der vertikal gestellten Hinterseite einen matten, schwach nierenförmig umrissenen Fleck, wahrscheinlich die Oberfläche einer Trichomdrüse, da er sich bei stärkster Vergrösserung als tomentartig behaart zu erkennen gibt. Rechts und links davon entspringen die schon erwähnten Hinterleibsfalten. Jede Falte ist in ihrer vorderen Hälfte in eigentümlicher Weise gelappt. Der vordere Lappen ist kurz, rundlich, an seinem medialen und hinteren Rande etwas verdickt und dunkler gefärbt (Abb. 2, vR). Ungefähr im Zentrum dieses Lappens ent-